

Fijakerom po Panonskom moru

Napisao: Rok V. Klančnik
Fotografije: R. Klančnik i D. Bosnić

Minibus je pospano krenuo ispred beogradskog hotela Moskva nizbrdo prema Savi i Novom Beogradu, prema sjeveru, gdje bismo mogli za samo nekoliko minuta prijeći Dunav i iz "Srbije" stupiti na tlo "Austro-Ugarske". Bez cinizma, Vojvodani, ti ljubazni Lale i Sose, još uvijek za sebe kažu da su "Astrougari". Što će nam pružiti Vojvodina u ovom pustom maglovitom danu, kad se ni suncu ne da reći dobro jutro i kad su još oblaci prelijeni da bi se olakšali kišom?

Slično je bilo raspoloženje u minibusu punom stranih turističkih novinara. Talijan Marco je nakon divlje beogradske noći pospano kunjao iza velikih crnih sunčanih naočala. John i Alena prepirali su se u vezi s (ne)pravdom uplitanja Rusije u gruzijske unutarnje poslove, Grk Theodore je na laptopu pisao članak, a Nelson, havajski sin, liječio je tešku prehladu. A ja sam tiho čitao povijest Vojvodine i još tiše poeziju Miroslava-Mike Antića, najvećeg pjesnika ravnice. Preporučila mi ga je kao kruh dobra Slavica Marinković, vlasnica turističke agencije Fijaker iz Bačke Palanke. I osjećao sam tako ugodnu melankoliju. Usamljenu, kao što je bio usamljen dan koji se vukao mimo nas.

Što da danas očekujem od Vojvodine koja me prije više godina ljubazno ugostila u jednoj od naših bivših država, premda obučena u odvratnu sivozelenu uniformu? Mene, koji sam se rodio pod visokim planinama? Vojvodina je, naime, sinonim za ravnicu jugoistočne Europe. Na tom sjevernom dijelu Srbije jedina su brda Fruška gora i Vršačke planine, iako su za mene tek nešto više od blagih uzvisina s kojih se zimi jedva moguće sanjkati. Pa ipak, čvrsto usađena u napokon neovisnu državu Srbiju, Vojvodina je kroz stoljeća kao od gline oblikovala svoj identitet i ima ga još danas. Vjerojatno više nego ikad prije. Odražava se u njezinim starim gradovima, rastegnutim selima koja se vuku po ravnici poput tijesta za štrudlu na drvenom stolu, baroknim zgradama i gradskim trgovima, katedralama, vlastelinskim dvorcima, vjetrenjačama, tvrđavama, a posebno u njezinu iznimnom mozaiku kultura različitih naroda. Na dobrih 21 tisuću kvadratnih kilometara žive Srbi, Mađari, Hrvati, Rumunji, Rusini, Romi, Makedonci, Slovaci, Rusi, Nijemci ... *"Ima nas oko dva milijuna i iz svih smo se vjetrova skupili na 'ravnici', zbratimljeni smo, zato se svaki stranac kod nas osjeća kao kod kuće"* - pričala je Slavica, a iz očiju joj je isijavalo nešto toplo.

Dugo nisam čuo sličnu turističko-promotivnu floskulu i istodobno osjećao da je bila mišljena vrlo iskreno.

Vojvodina je bila naseljena još u staro kameno doba, kad su lovci tamo lovili mamute, u neolitu, a prije nekih osam tisuća godina naučili su obrađivati plodnu zemlju. U pokrajinskim muzejima postoji mnogo arheoloških nalaza koji pričaju o halštatskoj kulturi (mokinjska, vinkovačka, vatinska i belegiska kultura). U rimskim vremenima ravnica su naseljavali Dačani i Jazigi, a Rimljani su izgradili Sirmium, odnosno Sremsku Mitrovicu koja je bila na kraju trećeg i početkom četvrtog

stoljeća metropola Carstva i rodni kraj imperatora Aureliana, Proba, Decia, Trajana, Maksimina i Graziuma. U osmom stoljeću, kad su tu već živjeli Slaveni, franački je kralj Karlo Veliki granice svojeg imperija postavio na Frušku goru, a vrlo brzo pomaknuli su ih Huni (Mađari), koji su postavili temelje feudalnog sustava i prisvojili si tu ugodnu državu sve od utemeljitelja Mađarske Istvana pa nadalje. Nakon 15. stoljeća Vojvodina je bila neprekidno žrtva turskih upada i pribježište Srba s Kosova i Pomoravlja. Njih su srpski i mađarski gospodari iskoristili za pomoć u obrani i za kmetstvo, pri čemu nikada nije bilo dovoljno radnika. Očito su imali dovoljno vremena i za Boga jer su njemu u čast izgradili velik broj crkava i samostana (Sisatovac, Jazak, Hopovo, Krušedol...). Samo u blizini Fruške gore ima ih šesnaest.

Turci su Srijem, Bačku i Banat nužno trebali kao zaleđe za napade na Beč. Godine 1552. u njihove je ruke kao zadnji pao i Banat i, usprkos nekim ustancima (npr. 1594.), Turci su u tim krajevima „vedrili i oblačili“ sve do poraza kod Beča 1683. godine. Novi vlasnici govorili su njemački s austrijskim naglaskom, ali je mađarski utjecaj ostao vrlo snažan. Austrijanci su Srbima, osim njih su u pokrajini živjeli još Bunjevci i Šokci (Hrvati), a u Banatu Rumunji, jamčili slobodu vjeroispovijesti, seosku samoupravu i oslobodili ih plaćanja daća jer su bili čuvari južne granice (tzv. Vojna granica) i brinuli su se za obranu. Preci današnjih Lala su se u razdoblju od 1690. do 1802. borili u 13 ratova, odnosno u 112 godina imali su samo 22 godine mira. U sela opustjela zbog ratova vlasti i spahije naseljavali su Nijemce i sjeverne Mađare, Slovake iza Karpata, a sredinom 18. stoljeća Rusine, Rumunje, Srbe i Hrvate iz Like, Dalmatinske zagore i Bosne. Država se polako razvijala, Nijemci su nadzirali kulturu, a Srbi trgovinu i obrt. Kao i drugdje u Europi, i u toj je pokrajini

sazrela nacionalna svijest i nakon nekoliko neuspješnih pokušaja, na Majskoj skupštini 1848. u Sremskim Karlovcima proglasili su Srpsku Vojvodinu (Srijem, Bačka, Banat i Baranja) i ulazak u politički savez s Hrvatima, "na osnovi slobode i potpune jednakosti". Mađarska vlada je odgovorila silom i zajedno s Austrijancima ugušila oružani otpor Srba. Nakon Prvoga svjetskog rata Vojvodina je postala dijelom Srbije, a i ostalo je poznata priča nekih od triju Jugoslavija.

Minibus se zaustavio u Maradiku, važnom srijemskom selu gdje nas je u "etno kući" dočekala skupinica domaćina u srijemskoj nošnji. Novinari iz šest država radoznalo su ogledali predmete koji su desetljećima prije služili skromnim ljudima za bolji život, a kad su izašli s druge strane kuće najprije ih je čekala dunjevača, poznata rakija od dunje, i hrpa domaćih kobasica, mesnih narezaka, kuhanih jaja i ukiseljenog povrća. Uz pomoć rakije od dunje, jutarnja se magla u našim glavama digla među oblake.

Do Krušedola je bilo samo nekoliko minuta. Tamo smo se zbog iznimnog oduševljenja oba pravoslavna gosta, Grka Theodora i Ruskinje Alene, nad freskama, ikonama i duhovnom energijom zadržali debelih sat vremena, za

vrijeme kojih je Marco kolutao očima i popio već treći aspirin ne bi li mu otjerao beogradski mamurluk. Put smo nastavili u Sremske Karlovce, gdje nas je pozdravio gospodin Erne Varnju, pokrajinski "ministar za turizam" i ustvrdio, ne bez ponosa, da smo u "živom gradu muzeju, gradu 'čiste poezije', ali i gradu vina". Najviše me iznenadila činjenica da su Karlovci "centar srpske kulture i duhovnosti" jer tu bih "etiketu" prije očekivao negdje na dubokom jugu Srbije. No gospodin Varnju to sigurno zna. Ta je "etiketa" vezana za ugodan gradić vjerojatno zbog mnogih pjesnika i spisatelja koji su tamo živjeli, ali ne manje bitno, i zbog Majske skupštine 1848. godine kad je Vojvodina prvi put smjela izgovoriti da je srpska. Posjetili smo muzej međa Živanović, a u njihovu vinskom podrumu kušali lokalno aromatično vinco bermet (ime snažno vuče na vermut). Iako je u Karlovcima autohtono, rado su ga pili na Austro-Ugarskom dvoru, a nekoliko su boca našli i na Titanicu. **Jako vino, tako jako da je gospodin Varnju našu dragu Slavicu uhvatio oko struka pa su se zavrtjeli po loše osvijetljenom vinskom podrumu.** Vino nam je tako godilo da smo ga kušali i kušali... i još bismo da nas program nije vukao dalje. Zbog bermeta, Sabornu crkvu, Patrijarški dvor i riznicu, Bogosloviju, Karlovačku gimnaziju, Katoličku crkvu i Kapelu mira jednostavno

nismo imali vremena obići. Drugi put.

Marco, John, Alena i Theodore bili su već gotovo dobre volje. Bar nisu više bili neraspoloženi, a i Nelsonova prehlada, koja je u Krušedolu bila na granici upale pluća, začudo se nekako zaustavila. A šok su kolege doživjeli u hotelu-restoranu Božić u podunavskom mjestu Beska, kad ih je prvi put taj dan "opkolila" skupinica tamburaša i začinila im riblju juhu i dugačak popis nekih ribljih jela za koja ni u Grčkoj ni na Havajima sigurno nikad nisu čuli.

*"Vojvodina
Volim je od štala do oltarskih dveri i od blata do pšenice,
toplu od ciganskih gudala i blagdanskih očenaša,
vršidbenu i zadušničku, smeđu kao devojačke pletenice,
tu zemlju čardaša i bezemljaša..."*

Nakon jela brzinom vjetra nam se žurilo na Petrovaradin, a kad smo plovili suhim Panonskim morem na koje sunce nikako nije moglo zasjati, u meni se opet naselila ona lagodna otužnost. Malo i zbog dunjevače, u misli mi se prikrala Balaševićeva balada "Svirajte mi, jesen stiže Dunjo moja", i ostale, zbog kojih Vojvodina u cijeloj jugoistočnoj Europi ima inače pozitivan, ali nekako otužan imidž.

Petrovaradin strši nad Novim Sadom kao koka nad jajima. Impresivan sustav građevina iz 18. stoljeća sa svojim podzemnim hodnicima druga je najveća tvrđava u Europi (iza San Fernanda u katalonskom Dalijevu Figuerasu). Kao da želi na svaki način dokazati da je pokrajina bila sposobna za ratovanje, a danas je umjetnost, osobito likovna i poezija, i recimo rock'n'roll na festivalu Exit, za sva vremena zamijenila nekada tako glasnu buku oružja. Ove su godine upravo tamo na jednom od najboljih ljetnih festivala u Europi "EXIT 2006" između ostalih nastupili Jeff Mills, Technasia, The Cardigans, Scissor Sisters i Franz Ferdinand te Pet Shop Boys.

Novi Sad

Za Novi Sad kažu da je "grad taman po meri čoveka", što smo već čuli i drugdje. Ali zaista: nije ni prevelik ni premalen, ne

obećava ono što ne može ispuniti i čovjeka ne ostavlja razočaranog. U gradu kakav biste prije očekivali negdje u Austriji ili recimo u Slovačkoj živi približno 300 tisuća stanovnika svih narodnosti i vjeroispovijesti.

Poznavajući srpske gradove, odmah mi se učinilo da je Novi Sad uistinu drugačiji: među njegovim lijepo uređenim, čistim ulicama i specifičnom austrougarskom arhitekturom osjetio sam iznimno optimističnu energiju. "Istina je," potvrdio mi je Milan Čulić, mladi doktorski kandidat na novosadskom Univerzitetu koji se nedavno vratio iz Londona gdje je na University of Westminster s odličnim obranio magisterij iz turizma, "sjećanja na bombardiranje 1999. još uvijek žive, ali mi idemo naprijed. Mladi obrazovani ljudi se vraćaju, gradimo novu Vojvodinu koja će biti ponos Europe." Tako priča Milan, dečko kojeg bi svaka majka rado imala za zeta. "Novi Sad je njegovan grad i u svakom smislu srednjoeuropski." No nije mogao sakriti da mladi obrazovani ljudi poduzetnici još uvijek imaju mnogo poteškoća kod otvaranja vrata i stariji im ne dopuštaju da donose odluke... Uspjeh i znanje u Srbiji često je još uvijek - prepreka. Novi Sad ima najljepšu riječnu plažu u Europi, znameniti Štrand i Univerzitet blizu Dunava, a lijepe mostove, nekadašnji ponos, prije neko-

Dobro je znati

Vojvodina je pokrajina koja na zapadu graniči s Hrvatskom, Slavonijom, tako da put do nje ni iz Zagreba nije dulji od tri do tri i pol sata.

Novac

Sredstvo plaćanja su srpski dinari, a za jedan euro ili 7,4 kune dobit ćete 80,60 dinara.

Cijene

Cijene su ponešto do znatno niže od hrvatskih. Kava stoji približno 50 dinara, a pivo 70. Dobro ćete se najesti za samo 800 dinara ili deset eura.

Smještaj

Za spavanje s doručkom u hotelu ekonomskog razreda (tri zvjezdice), izdvojit ćete približno 2.000, u višem razredu do 5.000, a u privatnom smještaju od 800 do 1.500 dinara.

Više informacija:

Turističko-informativni centar Novi Sad

Tel/Fax: +381 21 421 811

e-mail: ticns@ptt.yu

Tur. agencija Fijaker, Bačka Palanka

Tel/Fax: +381 21 752 814

e-mail: fijaker@eunet.yu

Salaš 137

Fax: +381 21 714 497

e-mail: salas137@genco.co.yu

www.serbia-tourism.org

liko godina srušili su im zrakoplovi NATO-a.

Ali opet razočaranje... Ovaj put ne naše, nego gospođe koja je lokalni turistički vodič, koja je novinarskoj skupini pripremila vođenje po gradu "s gledišta žene". Kako god stvar bila zanimljiva, spuštao se mrak i usprkos svim zakuskama i ribljem objedu taj dan, već smo bili koncentrirani na obećanu kulinarsku dogodovštinu.

Čenej - Salaš 137

Ona se dogodila na Salašu 137.

U okolici Novoga Sada postoji oko četiri stotine salaša, poznatih vojvođanskih seoskih posjeda, a Čenej je zaista nešto posebno. Pisani izvori govore da je star oko 750 godina i da svo vrijeme postoji u istom obliku - jednostavno izgrađene i namještene zgrade za stanovanje, životinje, poljodjelske alate i gospodarstvo. Obnovljen posjed sada je u cijelosti posvećen turizmu, a vodi ga Splitsanin Aleksandar Samardžija s partnerom. "Gosti dolaze odasvud, iz Hrvatske, Slovenije, Njemačke, Engleske..." pjevao je na neizbježnom dalma-

tinskom dijalektu. "Nudimo im 14 prekrasnih soba uređenih u 'alt-deutsch' stilu, gdje otpočinu nakon dnevnih aktivnosti, jahanja, vožnje čamcima po dunavskim riječnim rukavcima, vožnje biciklom... Imamo i saune, a tko zaista mora, može surfati po internetu, bavimo se 'vojvođanskim safarijem', kod nas je sjedište golf kluba, cijeli salaš je pun predmeta iz prošlosti, mirisa i okusa." Nije ništa čudno da je Saša na Salašu 137 prihvatio i slow-food inačicu gastronomskog užitka.

Tada se na stolu našlo nekoliko boca dunjevače. "Svirajte mi,

jesen stiže, Dunjo moja ..." - ciganima tamburaši Lepog Jovice prebirali su po žicama, a na lica njihovih stranih prijatelja prikrao se širok osmijeh. Nelson više nije bio bolestan, Marco je zaboravio na sve predrasude o Balkanu, Alena je već plesala, a ja sam s Milanom, u društvu dunjevače, planirao budućnost.

Hrana i ... kako je još nekoć pjevao veliki Đole?

"I čim smo stigli, viknu kum svoju ženu, Sido, postavlja, Bog te vid'o! Spremila nam kuma naša za užinu paprikaša, pa kolače, krmenadle, i par sarmi svakom, mesto leba mesa bela, princez krofne, vangla cela, suvih šljiva i koljiva ... odjedared astal šaren, sos paradajz, krompir baren, suve šnicle, ko prominle, kara-batak svakom, na podvarku čurka, zna se, gdi je čurka, tu je prase, onda torte, razne sorte, i rezanci s makom, ej, kad se samo setim, al' se nekad dobro jelo, baš!"

Nije htio doći kraj. Noć je urodila pjesmom, boca dunjevače nije imala dna, tamburaši Lepog Jovice kao da su svirali na svadbi, a ne maloj međunarodnoj skupinici turističkih novinara koji su već vidjeli sve, od New Yorka do Pekinga. Šipak! Sve baš nisu upoznali. Vojvodinu još ne. I nisu vidjeli kako se može u samo jednom danu raspoloženje promijeniti gotovo od depresije, ugodne melankolije, usamljenosti, preko radoznalosti, nervoze do ljubavi, veselja i pretjerane razigranosti. Vidjeli smo tako malo... Maradić, Krušedol, Sremske Karlovce, Petrovaradin i Novi Sad, Salaš... A što je "u tom Somboru" pa Subotica, Deliblatska peščara, Kikinda, Zrenjanin, vožnja fijaakerom po Pančevu, ribarenje na Tamišu, vožnja biciklom kroz Frušku goru, vožnja čamcem po dunavskim rukavcima... što bi još sve vrijedilo doživjeti u Vojvodini?!

Meni se od svega najviše sviđalo to što sam stvarno osjetio da je meni strana, a istodobno tako topla i gostoljubiva Vojvodina, uistinu vjerna svojoj poeziji. Ona je kao fijaaker koji te vozi po Panonskome moru, od Subotice na sjeveru do Kovina na jugu, od Vršačkih vinograda do Dunava koji više ništa ne razdvaja nego udružuje Lale, Sose i njihove slavonske susjede, prijatelje.

NOVI SAD